

Cent anys d'història de l'Institut d'Estudis Catalans *

Resumir en menys d'una hora cent anys de la història de l'Institut, l'acadèmia nacional catalana de les humanitats i de les ciències, no és fàcil. Per això demano comprensió als qui m'escolten. La vida de les institucions depèn de l'esforç de les persones que treballen per elles i en aquesta dissertació hauré de prescindir de moltes persones que han fet viure l'Institut en temps de normalitat i en temps més difícils i, molt a desgrat meu i per a no abusar de la vostra atenció, no podré fer esment de moltes de les obres que s'han dut a terme a l'Institut al llarg d'aquests cent anys.

És un fet que els canvis s'acceleren. Per l'autopista podem anar molt ràpid sempre que mirem pel retrovisor quan canviem de carril. És la manera d'evitar accidents greus. I això és el que l'Institut ha de fer: al mig dels canvis que ha anat assumint i que haurà d'assumir, ha de mirar sobretot endavant, però també sovint ha de mirar endarrere, al passat, pel retrovisor de la seva història per tal que els canvis de carril que ha d'efectuar no comportin un accident que el deixi fora de la carretera.

La fundació

El 18 de juny de 1907, Enric Prat de la Riba, que havia estat elegit per primer cop, dos mesos abans, president de la Diputació de Barcelona va fundar l'Institut d'Estudis Catalans, destinat a «l'alta investigació de tots els aspectes de la cultura catalana», diu el Decret. De fet, fins al 1911, l'IEC va ser un centre d'estudis històrics, un centre dedicat a l'estudi de la història política, literària, artística i jurídica.

La fundació de l'IEC és inseparable de la victòria electoral de la Solidaritat Catalana, amb la qual el catalanisme s'havia convertit en un moviment de masses. Va ser la Solidaritat Catalana qui va fer president Prat de la Riba.

L'Institut havia d'organitzar la recerca convertint la tasca individual en una empresa col·lectiva. Per primera vegada, amb el suport públic calia culminar allò que havien començat els literats de la Renaixença en convertir la llengua popular en llengua moderna de cultura i els centres excursionistes en emprendre la coneixença del patrimoni natural i històric de Catalunya. L'Institut havia d'aconseguir la projecció internacional de la comunitat científica catalana i havia de convertir la cultura catalana en una cultura nacional al costat de les altres europees i en intercanvi amb elles. De seguida s'establí relació i intercanvi amb cent quinze institucions acadèmiques i universitàries europees. Norma, mètode, institucionalització pública, especialització, professionalització,

nacionalització i, alhora, internacionalització, vet aquí allò que la creació de l'IEC volia introduir en l'alta cultura catalana. Aquest era el programa del Noucentisme.

Els pioners

Cal destacar quatre figures entre els fundadors: el primer president, **Antoni Rubió i Lluch**, historiador de la literatura, catedràtic de la Universitat de Barcelona i iniciador dels Estudis Universitaris Catalans fora de la Universitat oficial; el primer secretari, **Josep Pijoan**, jove i dinàmic, arquitecte i descobridor de la pintura mural romànica catalana; el primer bibliotecari, **Jaume Massó i Torrents**, antic editor de *L'Avenç*, republicà catalanista, i, per últim, **Josep Puig i Cadafalch**, també arquitecte, estudiós de l'arquitectura romànica i mà dreta de Prat de la Riba en política cultural. La mitjana d'edat dels vuit primers membres de l'Institut era de 43,8 anys, i Pijoan, el més jove, en tenia 28.

L'Institut s'instal·là al segon pis del Palau de la Generalitat, amb entrada pròpia pel carrer del Bisbe. Ocupà part de les dependències de l'Audiència, que s'acabava de traslladar al Palau de Justícia, al passeig de Sant Joan.

Convé recordar que l'any 1906 s'havia celebrat amb gran èxit a Barcelona el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que el gener del 1907 el Govern espanyol havia creat la Junta de Ampliación de Estudios y de Investigaciones Científicas, presidida per Ramón y Cajal, i que el 1910 la mateixa Junta crearia el Centro de Estudios Históricos a Madrid, molt similar pel que fa als objectius al nostre Institut.

De seguida, l'Institut d'Estudis Catalans començà a formar el fons que hauria de constituir la seva biblioteca, destinada a ser la biblioteca nacional de Catalunya, per la qual cosa va rebre la contribució inicial del Pressupost Extraordinari de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona del 1908. Sis anys després, el 1914, l'any de la federació de les quatre diputacions provincials catalanes en la Mancomunitat de Catalunya, la biblioteca de l'Institut s'obrí al públic estudiós per a convertir-se en la **Biblioteca de Catalunya**, la biblioteca nacional catalana, instal·lada al costat de les tres sales i dels despatxos de l'Institut. El primer director de la Biblioteca de Catalunya fou Jordi Rubió i Balaguer, fill de Rubió i Lluch. Jordi Rubió tenia, aleshores, 27 anys.

A partir del 1908, l'Institut començà a publicar un seguit d'obres que encara avui són consultades amb profit, senyal evident que en l'àmbit dels estudis històrics la situació era madura a Catalunya i que les publicacions de l'Institut no eren cap improvisació. Esmentaré només l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, del qual apareixerien set volums en gran format fins al 1937, oferint totes les novetats del coneixement històric que s'anaven produint a les terres de parla catalana.

Primera ampliació

Prat de la Riba decidí ampliar l'Institut, el 1911, amb dues seccions noves al costat del nucli inicial, que es convertí en la Secció Històrico-Arqueològica. Van ser la Secció Filològica i la Secció de Ciències. L'estructura era federal, de manera que els presidents de cada una de les tres seccions ocupaven la presidència de tot l'Institut, rotativament, un cada quadrimestre, amb un secretari general permanent, que fou Eugeni d'Ors, el definidor del Noucentisme. D'Ors ocupà aquest càrrec fins que, el 1920, el ple el va destituir i va elegir com a secretari general l'historiador Ramon d'Alòs-Moner, que ocupà aquest càrrec fins que va morir, el 1939.

El primer president de la Secció Filològica va ser el canonge mallorquí Antoni M. Alcover, amb el poeta Josep Carner de secretari de la Secció. Alcover va ser substituït per Pompeu Fabra el 1918.

A la Secció Filològica, al costat dels filòlegs, sempre hi hauria creadors literaris, com ara Joan Maragall, mort el mateix 1911, Àngel Guimerà, Joaquim Ruyra, Jaume Bofill i Mates, el ja esmentat Josep Carner, Josep M. López Picó, Carles Riba, Josep M. de Sagarra, Josep Vicenç Foix, Josep M. Llompart, M. Àngels Anglada i Jordi Sarsanedas, per a esmentar només els desapareguts.

El primer president de la Secció de Ciències va ser el catedràtic de la Facultat de Medicina i polític regionalista Miquel A. Fargas, que fou succeït el 1916, quan va morir, per l'entomòleg Josep M. Bofill i Pichot.

A la Secció Històrica Rubió i Lluch cedí la presidència el 1915 a Puig i Cadafalch, que ocupà el lloc fins que va morir, el 1956.

Les «Normes ortogràfiques»

Sota la batuta de Pompeu Fabra, es procedí a unificar l'ortografia i a depurar el lèxic, indispensables perquè el català, a més de llengua literària, també esdevingués llengua de l'Administració pública i de l'escola. Prat de la Riba demanà que per patriotisme tothom acceptés aquesta normativització, però no s'evitaren les resistències, que no cedirien fins al 1931. Primer l'Institut publicà, el 1912, les *Normes ortogràfiques*, el 1917 edità el *Diccionari ortogràfic*, i el 1918, la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra.

Quan morí Prat de la Riba, l'agost del 1917, Puig i Cadafalch va ser elegit president de la Mancomunitat de Catalunya, de manera que els lligams entre l'Institut i el Govern preautonòmic de Catalunya esdevingueren encara més palpables.

Cada secció començà a editar les seves publicacions i a tenir cura d'un seguit de serveis i laboratoris, entre els quals convé recordar les **Oficines Lexicogràfiques**, dirigides per Pompeu Fabra; **el Servei de Conservació i Catalogació de Monuments**, dirigit per Jeroni Martorell; **el d'Excavacions**, dirigit per Pere Bosch i Gimpera; **el Servei Meteorològic**, dirigit per Eduard Fontserè; l'Institut de Fisiologia, dirigit per August Pi i Sunyer, i el Laboratori de Psicologia Experimental —el primer d'Espanya—, dirigit pel belga George Dwelshauvers. L'exclusió d'Eugeni d'Ors representà un cop per a la Secció de Ciències, i Ramon Turró tractà de cobrir el buit.

De la mateixa manera, representà un entrebanc per a l'obra del *Diccionari* de l'Institut la ruptura amb Antoni M. Alcover, que s'endugué, el 1918, la seva famosa calaixera amb el munt de fitxes amb les quals faria el *Diccionari català-valencià-balear*, finalitzat el 1964 per Francesc de B. Moll.

Les societats filials i el reconeixement internacional

El radi d'influència i d'acció de l'Institut es va ampliar amb la creació de tres societats filials fins al 1923, totes tres adscrites a la Secció de Ciències: van ser la Societat Catalana de Biologia, la Institució Catalana d'Història Natural, fundada el 1899 però adoptada per l'Institut el 1915, i la Societat Catalana de Filosofia.

La implicació de l'Institut als Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvi va permetre que impartissin cursos a la seva seu investigadors estrangers de la talla dels matemàtics Jacques Hadamard i Albert Einstein, entre molts altres.

La projecció internacional de l'IEC va culminar quan va ingressar a la Unió Acadèmica Internacional (UAI), el 1923. La implicació i el reconeixement de l'entitat van ser tals que Lluís Nicolau d'Olwer, membre de l'Institut, va ser elegit president de la UAI entre el 1935 i el 1937.

La dictadura del general Primo de Rivera significà un retrocés per a la reivindicació de l'autonomia de Catalunya i per a la normalització lingüística amb la prohibició del català a les corporacions de dret públic. L'Institut perdé la subvenció pública i el reconeixement oficial a la vegada que la **Mancomunitat era suprimida**. L'Institut perdé tots els serveis que abans se li havien confiat, que continuaren funcionant, encara que amb dificultats notables.

L'Institut hagué de suspendre les festes anuals que celebrava des del 1914 i els premis que concedia anualment. Però les publicacions no se suspengueren gràcies a trenta-nou mecenes, entre els quals destacaren Rafael Patxot i Francesc Cambó. L'Institut mantingué les relacions internacionals i fins i tot les amplià en ser un dels fundadors del Comitè Internacional de Ciències Històriques, el 1926.

Les circumstàncies excepcionals de la dictadura feren més urgent disposar d'un diccionari normatiu, i Pompeu Fabra, per iniciativa de l'editor López Llausàs i amb el suport econòmic de Francesc Cambó, va fer el *Diccionari general de la llengua catalana*, que va ser publicat en un volum únic el 1932 i adoptat com a propi per l'IEC. En el pròleg Fabra advertia que era només «el canemàs del futur *Diccionari* de l'Institut».

El trasllat a la Casa de Convalescència

Després de la caiguda de Primo de Rivera, el gener del 1930, la Diputació de Barcelona, que novament estava en mans regionalistes, retornà a l'Institut la subvenció, el reconeixement oficial i els serveis que abans havia dirigit, alhora que la corporació provincial es responsabilitzava de restaurar i condicionar la Casa de Convalescència de l'antic Hospital de la Santa Creu, cedit per l'Ajuntament de Barcelona. Després del canvi de règim, la Generalitat republicana es responsabilitzà de les obres i continuà donant suport a l'Institut. Les obres no finalitzaren fins a la primavera del 1936, i aleshores l'Institut abandonà el Palau de la Generalitat, al mateix temps que ho feia la Biblioteca de Catalunya, per a passar a les naus gòtiques de l'Hospital de la Santa Creu. Durant el període republicà, Puig i Cadafalch continuà presidint la Secció Històrica, Pompeu Fabra, la Filològica, i Pere Coromines, la de Ciències.

A començament dels anys trenta, cessaren les darreres resistències a les *Normes ortogràfiques* de l'Institut, les *Normes* de Castelló representaren l'adopció de les normes de l'Institut al País Valencià i Francesc de B. Moll aprofità el pas de la lletra B a la C del *Diccionari català-valencià-balear* per a publicar-lo, a partir d'aleshores, segons la normativa de l'Institut. Una sola llengua escrita regia als països de llengua catalana.

Nasqueren dues noves societats filials: la de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, el 1932, i la de Geografia, el 1935. La mitjana anual de volums publicats per l'Institut va ser de dotze entre el 1930 i el 1938 entre monografies, corpus, revistes i miscel·lànies.

L'Institut conservà el suport de la Generalitat de Catalunya durant la Guerra Civil del 1936-1939, i mantingué les relacions internacionals, però el conflicte en reduí l'activitat sense interrompre'n les publicacions.

La resistència i la «pública clandestinitat» sota el franquisme

Quan acabà la Guerra, l'Institut va ser foragitat de la seva seu, perdé els materials i va ser suplantat per l'Instituto Español de Estudios Mediterráneos, i després, temporalment, els seus locals van ser ocupats per la delegació a Barcelona del CSIC, fins que es va acabar l'edifici de la delegació al carrer de les Egipcíaques.

Durant la Guerra i immediatament després moriren cinc membres de l'Institut, dos més l'havien abandonat per a posar-se al servei del règim franquista, i set més s'hagueren d'exiliar el 1939. D'aquests exiliats només tornà Carles Riba el 1942, i el 1948, quan Fabra morí a Prada de Conflent, Riba el succeí com a president de la Secció Filològica.

Puig i Cadafalch, que s'havia hagut d'exiliar el 1936 però no es passà al bàndol nacional, tornà a Barcelona el 1942, i a casa seva tingué lloc la primera reunió després de la Guerra en companyia de López Picó i Eduard Fontserè, amb el suport de Massó i Torrents i la intervenció de l'antic secretari de les Oficines Lexicogràfiques, Ramon Aramon, que tenia 35 anys i es convertí en secretari general. Van refundar l'Institut el 17 d'abril de 1942. Acordaren reunir-se periòdicament, cobrir les vacants, restablir les relacions amb València i Mallorca, considerar els exiliats forçosos com a presents i reprendre les publicacions tan aviat com fos possible. Per a copsar la determinació d'aquells cinc supervivents, cal tenir en compte que el 1942 Hitler encara dominava el continent europeu.

A partir del 1943, l'Agrupació Cultural Minerva, amb Fèlix Millet i Pere Puig Quintana de promotors i gestors, assumí el manteniment del reduït personal retribuït i les despeses del pis de Gran Via, 600.

El mateix 1943 es reprengueren els Estudis Universitaris Catalans en domicilis privats, i a partir del 1946, acabada la Segona Guerra Mundial, s'anaren restablint les relacions amb l'exterior i s'anaren rebent publicacions fins a arribar als 20.000 volums, que el 1989 serien entregats a la Biblioteca de Catalunya, després de la reincorporació de l'Institut al Patronat de la Biblioteca. L'any 1950, l'Institut ja mantenia intercanvi amb 168 entitats acadèmiques i rebia 1.381 llibres i revistes. El 1950, Ramon Aramon aconseguí assistir a l'assemblea anual de la Unió Acadèmica Internacional, de la qual formaria part el 1959 i n'ocuparia una vicepresidència entre el 1963 i el 1968. Per a l'Institut, aquesta pertinença a la Unió Acadèmica Internacional va ser un escut protector a l'interior durant la dictadura franquista.

El 1945 es tornaren a celebrar les festes anuals a casa de Puig i Cadafalch, i després a les cases de Joan Botey i de Lluís Bonet i Garí, i, un cop recuperats els llegats que alimentaven els premis, es tornaren a concedir els guardons anualment, de manera que ja foren sis els premis concedits l'any 1949.

El 1947 es reprengueren les publicacions, que es negaren a passar per la censura prèvia en funció de la naturalesa acadèmica de l'Institut, una categoria que no li era reconeguda pel règim franquista. Però el règim sabia que l'Institut podia publicar a l'estranger si li ho impedia la dictadura espanyola, i això hauria estat una denúncia palmària de la repressió de la cultura catalana que el règim volia evitar. La mitjana anual de nous volums fins al 1968 va ser de quatre, en tendència ascendent.

Encara que representava una xifra inferior a la de dotze del 1930 al 1938, sorprèn que en aquelles circumstàncies tan desfavorables s'arribés a aquella mitjana anual.

Entre el 1946 i el 1950 van néixer dues societats filials noves, la Societat Catalana d'Estudis Històrics i la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials. En una època com aquella, les dues noves societats tingueren, juntament amb els Estudis Universitaris Catalans, el paper insubstituïble de pont entre les generacions d'abans de la Guerra i les educades o nascudes després. Però l'activitat de totes dues, després del bon ritme dels anys cinquanta, va decaure als anys seixanta.

El 1954 aconseguí aparèixer la segona edició del *Diccionari* de Pompeu Fabra, amb algunes modificacions aportades per la Secció Filològica i amb un pròleg de Carles Riba. Va ser un esdeveniment cabdal, encara que no era una publicació de l'Institut, tot i que estava avalada per l'acadèmia catalana.

Com va escriure Miquel Coll i Alentorn, membre de l'IEC a partir de 1961, aquella va ser una època de pública clandestinitat. «L'Institut —diu Coll— no s'amagava del que feia, però tampoc en feia ostentació. Es considerava una corporació acadèmica i, per tant, al marge de les moltes limitacions que una associació havia de tenir llavors, i per part de les autoritats hi havia l'actitud de no reconèixer-la com a tal corporació acadèmica, però de no negar-li tampoc explícitament la condició de tal.»

Com escrivia Nicolau d'Olwer el 1960, des de l'exili mexicà, a Joan Coromines, membre de la Secció Filològica des del 1950: «L'Institut passa males estones i encara en passarà. Esforceu-vos que marxi el millor possible, però sobretot, salveu-lo. No sé que passarà a l'interior; entre l'emigració té un prestigi corprenedor. Gent que quan era a Catalunya potser ni l'havien sentit anomenar, avui en parlen amb respecte gairebé mític.»

Intents de liquidació

Alhora que els dirigents de l'IEC no deixaven de reclamar l'antiga seu i el reconeixement legal, les amenaces no desaparegueren. El 1955, la Diputació de Barcelona dissenyà un projecte que dissolia l'Institut dins un Instituto San Jorge. Ni els membres de l'Institut s'hi avingueren ni a Madrid es donà llum verd al projecte. El 15 de maig de 1959 la festa anual va ser frustrada per la policia i la vida de l'Institut es veié directament amenaçada. L'amenaça pogué ser conjurada, però les festes anuals, després d'una interrupció, ja no es tornaren a celebrar de la mateixa manera que abans.

La situació econòmica era delicada quan es fundà Òmnium Cultural, el 1961, i la nova entitat prestà el patrocini a l'IEC. Però no es pogué disposar del Palau Dalmaes fins al 1967, atès que Òmnium

va ser clausurat del 1963 al 1967. L'IEC va col·laborar amb la Junta Assessoradora d'Estudis de Català per a fomentar la formació de professors de llengua catalana. L'ingrés com a membres numeraris de l'Institut de Francesc de B. Moll i de Sanchis Guarnier assegurà el lligam amb Mallorca i València.

Entre el 1967 i el 1968 es produïren un seguit de canvis positius. La legalització d'Òmnium Cultural permeté a l'Institut allotjar-se al Palau Dalmaes i celebrar-hi les reunions i les festes anuals. Es va fer la primera reforma dels Estatuts de l'Institut amb la creació d'un Consell Permanent elegit per tres anys i reelegible per un segon trienni consecutiu amb un president fix —el primer fou Jordi Rubió, president de la Secció Històrico-Arqueològica—, un vicepresident i un tresorer electes, amb Ramon Aramon com a secretari general perpetu. Es creà una quarta Secció, la de Filosofia i Ciències Socials, que va ser el primer desglossament de la Secció de Ciències, amb la creació de set places noves, i, al mateix temps, s'iniciaren les negociacions amistoses amb el president de la Diputació de Barcelona, Josep M. Muller d'Abadal. Però calia el vistiplau del poder central per al reconeixement oficial de l'Institut, i no arribaria fins deu anys més tard, amb el Reial decret del 26 de novembre de 1976, un any després de la mort del dictador.

A mitjan anys setanta, la majoria de les antigues societats filials es reactivaren i se'n crearen de noves. Tindria una rellevància especial la publicació del *Llibre blanc de la natura als Països Catalans*, de la Institució Catalana d'Història Natural, el 1977. Al mateix temps, el Congrés de Cultura Catalana s'ocupava, en les conclusions, de l'IEC, encara que considerava imprescindible que experimentés una adequació a les necessitats de la nova època.

Retorn a la normalitat

Finalment, el juliol del 1977, quan Antoni Alsina i Bofill era president de l'Institut i després de les primeres eleccions espanyoles democràtiques, l'Institut recuperà la Casa de Convalescència. Les obres de rehabilitació i restauració van ser pagades per la Diputació de Barcelona a partir de la presidència de Tarradellas a la Generalitat provisional. No acabaren fins al 1982, a l'inici de la presidència d'Enric Cassasas a l'Institut, i només aleshores l'entitat deixà el Palau Dalmaes, disposant del suport econòmic, encara insuficient, de la Generalitat, que encara tenia pocs recursos. Entre el 1970 i el 1977, s'havien creat quatre noves societats filials de l'Institut. Però la transició tampoc no seria fàcil per a l'Institut. Al marge de la qüestió dels recursos, no era fàcil passar d'una mentalitat de resistència a una de gestió de la recerca i de cooperació empenedora amb el poder públic, amb la complicació addicional que la recerca i els seus òrgans, contra el que havia previst l'Estatut, no van ser traspassats a la Generalitat. Abans del 23 de febrer de 1981, el traspàs de la delegació del CSIC a la Generalitat estava decidit, però després d'aquell esdeveniment no se'n tornà a parlar.

S'inicià un procés de reforma interna amb la creació de la figura del membre agregat, i només el 1978 es produí l'ampliació més gran de la història de l'IEC, amb l'elecció de vint-i-tres nous membres agregats: disset de la Secció de Ciències i sis de la Secció Històrica. Deu anys més tard, el 1988, l'IEC havia passat de vint-i-vuit membres a seixanta-cinc, trenta-sis dels quals eren agregats. El 1978, era elegida la primera dona com a membre de l'IEC: la botànica Creu Casas.

Durant els onze anys que van del 1978 al 1989 foren creades onze societats filials, reconegudes de bell nou, alhora que creixien les antigues. El 1986, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques se subdividí en tres societats independents. Aquestes i totes les altres societats filials han anat publicant revistes anualment i altres publicacions monogràfiques.

En aquells anys, fruit del consorci amb altres institucions, van néixer diversos centres d'investigació.

La CIRIT, creada per la Generalitat el 1980, començà a subvencionar els cursos, jornades i simposis organitzats per l'Institut, que publicà, el 1984, per encàrrec de la Generalitat, el *Llibre blanc de la recerca a Catalunya*, primera mostra de la voluntat de participar en la política científica de la Generalitat. L'IEC tornà a ser present al Patronat de la Biblioteca de Catalunya.

La mitjana del nombre de noves publicacions es quintuplicà en comparació amb el període immediatament anterior. Com a entitat acadèmica, l'Institut assumí la responsabilitat dels dictàmens sobre monuments i béns d'interès cultural per a l'Administració catalana, així com els dictàmens sobre escuts i banderes locals. Als anys vuitanta, l'Institut va rebre el llegat de Mercè Rodoreda, entre altres.

Després del metge Alsina i Bofill, presidiren successivament l'Institut l'historiador Joan Ainaud, el químic Enric Casassas i l'historiador Emili Giralt. La presidència del darrer anà del 1986 al 1995.

L'increment d'activitat i de programes de recerca superà aviat les subvencions públiques que rebia l'Institut, que arribà a una situació econòmica molt difícil el 1987. Aquesta crisi es començà a superar gràcies als nous recursos procedents de la Generalitat amb el conveni signat a finals del 1988. Al mateix temps es produïa la reforma dels Estatuts, que consolidava, ampliava i completava el procés reformador iniciat el 1968. Tots els càrrecs passaren a ser temporals a més d'electius i només serien renovables per un segon mandat consecutiu. Ramon Aramon, als vuitanta-dos anys, es jubilava amb una pensió digna, que formava part del pressupost de l'Institut. Aramon havia ocupat el càrrec de secretari general durant quaranta-set anys. S'incorporaven al Consell Permanent de l'Institut els presidents de les quatre seccions, al costat del president, el vicepresident, el tresorer i el secretari general. Ja no es podia tenir, alhora, un càrrec a l'Equip de Govern i a una secció. Els presidents de les societats filials passaren a formar part de les seccions a les quals estaven adscrites i del ple de l'Institut. Els membres agregats passaren tots a numeraris. En arribar als setanta anys els numeraris

passaven a emèrits sense perdre cap dret i generaven una vacant a cobrir per elecció. El nombre de numeraris per secció passà de set a vint-i-un, i el total encara s'incrementà en desglossar-se la Secció de Ciències, el 1989, en dues: la Secció de Ciències Biològiques i la de Ciències i Tecnologia. Les seccions ja eren cinc.

El salt cap al futur

Entre el 1989 i els temps més recents, l'Institut experimentà una nova empenta en tots els sentits. El 1991, la Generalitat refermà l'autoritat lingüística de l'Institut. El 1995, s'edità el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut. El nombre de premis concedits anualment ha estat de trenta-quatre, dotze dels quals són destinats a estudiants. Als premis cal afegir-hi quinze borses d'estudi. Entre el 1989 i el 2000 es publicaren 541 monografies i opuscles i 341 números de publicacions periòdiques. La mitjana anual de publicacions en tots els àmbits del coneixement ha passat de 80, als anys noranta, a 102, als primers anys del segle XXI. La reaparició regular de la revista *Estudis Romànics* i l'aparició de *Contributions to Science* es troben entre les novetats del període al costat de les obres complertes de Prat de la Riba i de Pompeu Fabra, així com l'*Atlas lingüístic del domini català*, entre moltes altres obres importants, com ara el *Corpus dels vitralls medievals* i la continuació de la *Catalunya Carolíngia*, l'edició dels manuscrits anteriors a l'any mil.

La Generalitat ha confiat a l'Institut la redacció dels Reports de la Recerca a Catalunya, amb dues entregues: la del 1990 al 1995 i la del 1996 al 2002. Entre el 1996 i el 2003, l'Institut ha organitzat una vintena de jornades científiques o simposis sobre temes diversos. L'Institut, durant aquests darrers setze anys ha adoptat cinc societats científiques com a filials. Així, les societats filials ja han passat a ser vint-i-sis, amb una xifra global de 8.758 socis.

Sota la presidència del matemàtic Manuel Castellet es realitzaren les terceres obres de rehabilitació i condicionament de la Casa de Convalescència i s'adquiriren els nous locals, al proper carrer de Maria Aurèlia Capmany, a finals del segle XX.

El 2002 va ser elegit president de l'Institut Josep Laporte, farmacòleg i exconseller de la Generalitat, que va morir el 2005 sobtadament, i aleshores va ser elegit el sociòleg Salvador Giner per a presidir la nostra corporació.

El 2007, l'any del centenari, ha aparegut la segona edició corregida i augmentada del *Diccionari de l'Institut*.

Molts més fets, persones i obres caldria esmentar aquí, però el temps no ens ho permet. Qui en vulgui saber més, pot consultar la *Història de l'Institut d'Estudis Catalans* en dos volums, apareguts el 2002 i el 2007, i també les memòries anuals d'activitats, publicades des del 1984.

A títol de balanç dels primers cent anys

Com a recapitulació, val la pena recordar els **trets generals de la tasca de l'Institut durant aquests cent primers anys d'existència**.

1) La llengua catalana evoluciona com totes les llengües vives, però ho ha de fer segons unes normes pròpies per a no degenerar i ha de tenir una llengua estàndard escrita. **La tasca de l'Institut en aquest aspecte ha estat bàsica per a la llengua d'una nació sense Estat propi com la catalana. Sense la fixació d'una normativa, hauria resultat quimèrica la normalització lingüística**, és a dir, l'ús de la llengua pròpia en tots els àmbits públics, si bé és obvi que en aquest objectiu s'ha progressat, sobretot per la voluntat i la cooperació ciutadanes.

2) **Si la cultura catalana ha pogut superar dues dictadures espanyoles, l'IEC hi ha contribuït com a institució acadèmica de referència** al costat de moltes altres entitats i gràcies a la fidelitat d'escriptors i lectors a la llengua i la cultura pròpies.

3) **L'Institut sempre ha prestat atenció a la globalitat de les terres de llengua catalana, des de l'Alguer fins a la Franja de Ponent i des de la delegació de Perpinyà fins a la d'Alacant passant per la de Castelló**. A l'Institut sempre s'han elegit membres residents a tot el domini lingüístic, i en els darrers anys s'ha posat especial atenció a aconseguir que les seccions siguin perseverants en aquest punt. La consciència de la dedicació a l'àmbit sencer supera la insuficient connexió entre territoris per raons polítiques i s'oposa a les tendències a la secessió lingüística, que, allí on s'imposen, perjudiquen la supervivència de la mateixa llengua que volen servir.

4) **En l'àmbit de les ciències biològiques, exactes i tecnològiques, gairebé no existirien publicacions en llengua catalana si no fos per les que edita l'Institut**. Es tracta d'un aspecte d'importància evident per a la normalització lingüística i cultural.

5) **Moltes obres que són instruments bàsics per a la recerca en els diversos camps del coneixement no haurien estat escrites ni publicades si no les hagués patrocinat i editat l'Institut**. En ser adreçades a especialistes, la majoria d'aquestes obres no poden tenir la tirada que hauria pogut resultar rendible per a una empresa editorial corrent. **Des del 1907, l'Institut ha publicat 2.920 unitats, entre monografies, miscel·lànies, informes, semblances, discursos, simposis i números de revistes científiques**. Aquesta mitjana anual de trenta, que actualment supera el centenar, resulta molt notable si tenim en compte que l'Institut ha compartit les vicissituds i dificultats de la cultura i de la nació catalanes durant un segle tan accidentat com el XX.

6) **Per mitjà dels simposis i congressos, l'IEC actua com un àmbit de trobada i de debat entre investigadors d'institucions diverses**, que no sempre estan prou comunicades entre si.

7) L'Institut ocupa un lloc destacat en la defensa del patrimoni artístic, monumental, documental i natural de les terres catalanes.

Pel que fa al funcionament intern, l'Institut ha de mantenir un conjunt de normes que provenen dels primers temps, com ara la direcció col·legiada en front del presidencialisme, l'autonomia de les seccions en front del centralisme burocràtic, i l'austeritat i l'eficiència en front de la vanitat corporativa.

Deixeu-me que abans d'acabar llegeixi unes frases del discurs de Rubió i Lluch a la primera festa anual de l'Institut el 1914: «Les acadèmies oficials són relativament estèrils, perquè sols per excepció s'obren a la joventut. Són moltes vegades uns asils de gloriosos invàlids de la ciència i de les lletres, mes no un estadi on entrin els joves (...) La ciència necessita l'experiència de la vellesa i el vigor de la joventut. Gràcies a ella sorgí aquesta mena de negociat de cultura.» Rubió i Lluch es referia a l'Institut. No cal pensar que l'IEC s'omplís de joves, però sorprèn avui que, cap al 1920, un 40 % dels membres de l'Institut tingués menys de quaranta anys, començant pel secretari general. No cal oblidar que l'Institut va ser creat com a alternativa a l'academicisme. Si defensa la seva independència no és per petulància sinó per a ser útil a la societat. Ser membre de l'Institut no s'ha de considerar com un honor (encara que ho és), sinó com una responsabilitat que comporta tant el treball cooperatiu com l'individual. És una norma des de la fundació.

I acabo. Els reptes del segle XXI són grans, però l'Institut, amb els 122 membres numeraris, 52 d'emèrits, 56 de corresponents, un centenar de col·laboradors contractats i administratius i amb el conjunt de socis de les societats filials, assumeix amb autoexigència els nous reptes amb la confiança que pot donar el fet de portar darrere seu cent anys de feina al servei de la cultura catalana.

Llarga vida a l'Institut d'Estudis Catalans!

Albert Balcells

Historiador i membre de l'IEC

*** Els intertítols i el subratllat en groc de determinats paràgrafs és responsabilitat de Comunicació de l'IEC**

Consulteu El Butlletí de l'IEC

Institut d'Estudis Catalans
Comunicació

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Tel 932 701 620 (ext. 293)
Fax 932 701 180

amkslga_agm@gca.a_r
uuu.gca.a_r-frrn8--aclrcl_pg.gca.a_r